

Bírálóbizottsági munka után

BESZÉLGETÉS NAGY JUDIT KÁRPITTERVEZŐ MŰVÉSSZEL

Nagy Judit kárpittervezővel beszélgettem a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Iparművészet Kollégiumában szokatlanul hosszú ideig művelt, a múlt évben befejezett bírálóbizottsági munkájáról és az alkotómunkája nyomán megfogalmazódott gondolatairól.

– Öt évig voltam az Iparművészet Kollégiuma bírálóbizottságának egyik tagja. Annak idején azért is mertem elvállalni ezt a megtisztelő fölkérést, mert egy gobelintervező és -szövő végül is otthonülő alkotó. Egy ilyen dolog pedig hozzásegít ahhoz, hogy az embernek rálátása legyen az egész szakmára. Tehát – különösen az utóbbi pandémiás időszakban – a négy fal között ülve, online követéssel, virtuálisan minden, iparművészettel kapcsolatos pályázati téma és az ezzel kapcsolatos ügyekkel való foglalkozás bekerült a szobámba. Mi öt évig voltunk tagjai ennek a kollégiumnak, habár eredetileg a törvény szerint négy évre szól egy-egy felkérési időszak, de az NKA időközben történt átszervezése miatt még plusz egy évre meghosszabbították a megbízásunkat. Nagyon érdekes élményem volt, hogy minden alkotói műfajba egy kicsit bele lehetett látni. A pályázók egy-egy nagyobb egységben belül altémákra pályázhattak. Szerintem a legfontosabb altéma az alkotói támogatás, ami kizárólag új alkotások létrehozásáról szól, de a tervezőművészek mellett ide pályázhatnak a művészeti írók, a művészettörténészek és a szakírók is, ha az iparművészet bármelyik ágáról szeretnének valamit megjelentetni, vagy egy tanulmányt megírni, és ehhez anyagi támogatást kérnek. Aztán ez a kollégiumi érték-válogatás/támogatás – mondhatni – lefedi az összes alkotótelep működését is, ami a folyóiratok megjelentetéséhez hasonlóan szintén óriási segítség. Ezek közül kiemelném, hogy a *Magyar Iparművészet* folyóirat régóta szinte nem is létezhetne az NKA támogatása nélkül. Ugyanakkor támogattuk szinte az összes kiállítás megrendezését, valamint az ezekhez tartozó katalógusok megjelentetését: akár egy-egy művész önállóan kérte, akár a kiállító szervezet pályázott helyette. Az NKA léte tehát

lefedi az egész, iparművészettel kapcsolatos valamennyi területet: az önálló munkát, az összes, múzeumban megrendezett iparművészettel kapcsolatos kiállítást, fedezi



NYÍRI Katalin: Kollekcio újrahazsnosított anyagokból (részlet)
Katalin NYÍRI: Collection from recycled materials (detail)
2019–2020, pamut, gyapjú, szabászati maradék anyagok,
rongycsíkok, kézi szövés
Fotó: Mester Tibor

a nemzetközi tagdíjakat, a művésztelepeket, a tematikus alkotótelepi működéseket, és emellett az eszközfeljesztést vagy a műtárgyvásárlásokat is. Tehát ha egy múzeum meg szeretne vásárolni egy-egy művet, akkor egy pályázat útján is meg tudja azt oldani. És akkor még nem is említettem a nagy rendezvényeket, az országos lefedettségű biennálékat, triennálékat, az alkotók bemutatkozásainak ezeket a legnagyobb fórumait – minden szakmában.

– Valóban, alapítása óta egyre bővült ennek az intézménynek a támogatási hatásköre és lehetősége. Egy művész-kurátornak, aki – amint mondta magáról – az alkotómunka csendes magányából kerül ilyen forgandóságba, nem csupán a kiszélesedő rálátás jelenthet újdonságot, hanem felkínálja a szakmai összehasonlítás lehetőségét is. Évek óta résztvevője a szakma jelentős hazai és nemzetközi kiállításainak, több évtizednyi különleges munkásságát időnként egyéni tárlatain mutatta be. Milyen véleménye alakult ki az eltelt évek tapasztalatai alapján: észrevehető-e valamiféle karakteres, jellemző tendencia, stílus, törekvés vagy különlegesség a kortárs iparművészetben?

– Valójában öt év csak viszonylag hosszú idő. De még ezalatt is látok néhány jellemző változást. Először is természetesen még jelen vannak a nagy öregek, akiknek nagyon anyaghoz kötött, műves, egészen más esztétikai látásmódjuk van, mint például a most nemrég diplomázott fiataloknak. Van egy nagyon erős középgeneráció, ők szinte meghatározzák a pályát, hihetetlenül karakteresek,

intenzíven dolgoznak, mindenhol jelen vannak – a művészeti oktatásban is. De engem igazán az lelkesített, hogy a fiatalok mit művelnek, ők hogyan látják a világot.



LŐRINCZ Réka: Tape brooch | Réka LŐRINCZ: Tape brooch
2018, antik rész, ezüst, rozsdamentes acél, műanyag
Fotó: Talabér Géza

– Ez talán a legizgalmasabb kérdés. Egykori NKA és más fórumok bírálóbizottsági tagjaként, illetve művek értékelőjeként engem is mindig foglalkoztatott az éppen születő mű és az azt megelőző gondolkodás. Nos, milyen észrevételei formálódtak e téren, akár a mai fiatalok témaválasztását és annak a tervezői és kivitelezői megfogalmazását illetően?



NYÍRI Katalin: Kollekción újrahaznosított anyagokból (részlet) | Katalin NYÍRI: Collection from recycled materials (detail)
2019–2020, pamut, gyapjú, szabászati maradék anyagok, rongycsíkok, kézi szövés
Fotó: Mester Tibor



SZÚCS Blanka: Patchwork öltözet, együttes az újrahasznosítás jegyében | Blanka SZÚCS: Patchwork suit, ensemble in the spirit of recycling 2020, patchwork, különböző textílek: pamut, viszkóz, kis mennyiségben műszál és ezek keveréke
Fotó: Mester Tibor

– Először is ez már egy olyan generáció – mondjuk, hozzám képest –, amelynek tagjai járják a világot. Főiskolás vagy egyetemista korukban mindenféle ösztöndíjjal, ilyen-olyan családi segítséggel – ha nem is mindenki, de elég sokan – a legjobb helyeken, nagyon jó iskolákba jártak. Sokan voltak Finnországban – a finn designról mindenki tudja, hogy a high-tech és a hagyomány ötvözésének egyik bölcsője. De jártak Londonban, tanultak Párizsban, a nemzetközi impulzusokban bővelkedő nagyvárosokban és egyetemeiken. A 20. század végi, 21. század eleji egyetemi csereoktatás és a különféle alapítványi ösztöndíjak lehetőségei révén szabadon mozognak, mindenki beszél idegen nyelvet – vannak magyarországi egyetemek, ahol enélkül diplomát se kapnak –, tehát a világban való mozgásuk teljesen más. Nekem ez annak ellenére tetszik, hogy szemléletileg, alkatilag teljesen máshogy élek, de erre rácsodálkoztam, és úgy vélem, a munkáik eleve fölszabadultak, könnyedek, ugyanakkor tudják a szakmát. Tetszett nekem például az egyik ötvöslány, Lőrincz Réka pályázati anyaga: gyöngyökben, fémfoglalatokban, anyagok használatában profi, műfajt újító, miközben sorozatának minden darabja egy kis mese. Vagy Nagy



SZÚCS Blanka: Patchwork öltözet, együttes az újrahasznosítás jegyében
 Blanka SZÚCS: Patchwork suit, ensemble in the spirit of recycling
 2020, patchwork, különböző textílek: pamut, viszkóz, kis mennyiségben műszál és ezek keveréke
 Fotó: Mester Tibor

Fruzsinaé, aki ha nem kapott is támogatást – nem rajtam múlt –, számomra mégis fontos pályázó volt, mert pontosan „megérezte az idők szelét”, és egy olyan ruhát tervezett, amelybe kis tableteket épített be. Valahogy ráérezett, hogy a világjárvány ezt a furcsa bezártságot fogja ránk kényszeríteni: két méter távolság, minden telefonon, online vagy a Zoomon működik (színház, hangverseny, kiállításmegnyitók, baráti összejövetelek), semmi közvetlen, személyes nem történhet; csak a tabletek a ruhán, amit megnyomhatok, ha valamit közölni szeretnék. Nagyon szellemes, hiszen valóban magatartásformáló a pandémiás bezártságunk. Szóval ez már Aldous Huxley *Szép új világa*. Fantasztikus! De nagyon jók a középgenerációban már eredményes tervezők is: Bráda Judit, Szűcs Blanka, Nyíri Katalin, Illéssy Lenke, Gyulai Natália, Attalai Zita, akik nagyon profi, jó tervezők, nagyon értik a szakmát, szépen, egyenletes színvonalon dolgoznak.

– *Kárpit tervező és -szövő emberként képes türelmesen, évekig szövőszék előtt ülni a jelentős méretű életműsorozatában is megfogalmazott, különböző filozófiai gondolatainak megvalósítása érdekében. Ez jellemzi önt. Nem véletlen, hogy ilyen szeretettel beszél a fiatalokról és a középgenerációról, egyáltalán a kortárs magyar iparművészet tartalmáról, sikerességéről. Alkotói visszavonultsága mellett ön azért évtizedek óta részt vett például a szombathelyi textilbiennálék programjain, ahogyan jelentős nemzetközi kiállításokon is. Mi a tapasztalata, mennyire elfogadott a műfaji sokoldalúság a magyar általános művészeti közéletben, milyen ismertségre tehettek szert az iparművészek saját hazájukban, vagy külföldön?*

– Úgy látom, külföldön nagyon jól pozicionáltak a magyarok, le lehet ezt szűrni a részvételi pályázatokon is, azoknak megvalósításain keresztül. Minden fontosabb szakvásáron vagy nagy nemzetközi megmozduláson ott vannak, nagyon jól szerepelnek, sok tervüket megveszik különböző gyártó cégek, tehát el tudják adni a terveiket, amelyek gyártásba is kerülnek. Magyarországon inkább azt látom, hogy kisebb társaságok összeállnak, kis manufaktúrákban dolgoznak, aztán vásárokon, divatbemutatókon szerepelnek, tehát inkább kis szériás dolgokat tudnak forgalmazni. De ha a hétköznapi utcán nézelődöm, kitérnek az emberek közül egy-egy nagyon jól öltözött nő, akinek fantasztikusan kitalálták a ruháját, és minden a helyén van: helyén van a kabát, a szoknya, a nadrág, a cipő; és ugyanakkor ezek a dolgok technológiailag is nagyon jól meg vannak tervezve. De nemcsak egyes darabokat, hanem kis szériás, nagyon jó sportcipőket, sportruházatot, gyerekruhákat is látok. Alakul ezáltal is a városkép, ahogy azt Párizsra vagy

Bécsre vagy már Prágára nézvést is jellemzőnek tartjuk. Az emberek szerintem tudják, hogy amit hordanak, azt valaki megtervezte, és aki odafigyel magára, vagy ez érdekli, meg is találja az ő stílusához vagy az ő lelkivilágához illő öltözékeket. Tény, hogy nem ártana ezeknek a speciális kézműves daraboknak egy kicsit nagyobb hírverést csapni. Megérdemelné a magyar iparművészet, hogy többet írjanak róla, jobban benne legyen az a köztudatban, hogy igenis egy cipőt vagy ka-

bátot, sőt az anyagát is valaki megtervezte, és ezáltal új minőséget alkotott. Ezekről szerintem nem beszélünk eleget, nagy a felelőssége e téren tulajdonképpen a szakembereknek is. A művészek megteszik a magukét, de jó lenne, ha a szakemberek komolyabban vennék ezt, és magas szinten oldanák meg ezen szakmák hathatós menedzselését is. Sajnos hiányzik egy menedzserréteg, és ez nagyon nehéz dolog. Ugyanis az önérvényesítés, illetve magának a szakmáknak az érvényesítése nyilvánvalóan



ATTALAI Zita: Szegedi papucs az Újratöltve kollekciónál No. 1, No. 2, No. 3. Készítette: Sallai Tibor cipésmester (Sallay Szegedi Papucs)

Zita ATTALAI: The Szeged mules from the Reloaded collection No. 1, No. 2, No 3. Produced by master shoemaker Tibor Sallai (Sallay Szeged Mules) | 2018, kézi varrás

Fotó: Mester Tibor



BRÁDA Judit: Fűzött kék táskák | Judit BRÁDA: Interlaced handbag

2020, marhabőr, bőrfűzés, rozsdamentes acél, 17x35x4 cm

Fotó: Mester Tibor

profí menedzserekre tartozna, hiszen az úgynevezett nagy, nemzetközi márkák sem azáltal váltak világszerte ismertté, hogy a művészek, a tervezők saját magukkal foglalkoztak. Azt remélem, hogy az oktatáson belül az iparművészeti tervezői tevékenység, annak a gazdasági hasznosulása előtérbe kerül a MOME-n, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen – a valaha volt Iparművészeti Főiskola mai modern utódján –, ahol legjobb tudomásom szerint erre most már igen nagy hangsúlyt helyeznek.

– Valóban, a tervező iparművészet ilyen érvényesülése nem feltétlenül a kisebb-nagyobb művészetelméleti konferenciák témája. Viszont az idők folyamán kialakult egy olyan iparművész tervezői kör, amelynek a munkásságát inkább a képzőművészeti megnyilvánulások körébe sorolták a művészek is, a szakma is, a múzeumok is, a kiállítóhelyek és még a szakirodalom is; sőt a nagyobb biennálék is megkülönböztetett formában mutatják be a par excellence tervező iparművészeket, illetve ezt a képzőművészeti iparművészetet. Erről mi a véleménye?

– Hát igen, ez így van, idetartozik az én szakmám, a falikárpit is, amit Magyarországon teljesen helytelenül gobelinnek neveznek, ami egy klasszikus régi francia manufaktúra tulajdonosának a neve. Az elmúlt évtizedek során végre elértük, hogy itthon is falikárpitként

határozzák meg ezt a képes kárpitműfajt, ami egy nagyon speciális köztes műfaj. Egyrészt képzőművészet, másrészt viszont iparművészet: a szövőszéken és az egyébként végzett rengeteg manuális munkafázis miatt ezt eleve inkább az iparművészethez sorolják. Végül is a funkciója sokféle, mert valóban lehet díszítőelem, lehet autentikus műtárgy, lehet egy architektúrának a része, tehát minden lehet. Ugyanígy látom ezt például a keramikusoknál – most, hogy rengeteg pályázatot néztem végig –, vagyis megvan a tárgyak hétköznapi funkciója, az étkezés, kiöntök, tálak stb., a napi élet kellékei. Ugyanakkor a kerámiaalkotás lehet dombormű, vagy táblakép is, vagy egy önálló plasztika; ugyanúgy, amint más anyagokból a szobor: tehát ez is, ha úgy vesszük, már súrolja a köztes műfaj fogalmát. De majdnem mindegyik iparművészeti ágról el lehet ezt mondani.

– A tizenöt évig szőtt tíz hatalmas méretű Predestinatio című kárpitsorozatának befejezése után – hosszabb szünetet tartott, majd ismét különös témájú, selymhímzéssel készült képeket alkot (ezekről a Magyar Iparművészet 2020/7-es számában, a 32–37. oldalon jelent meg írásom). Időközben a 2020. évben ránk törő és még máig is tartó pandémia alaposan megzavarta mindenki testi és lelkiállapotát. Milyen gondolatai születtek meg ezalatt?



ILLÉSSY Lenke: Ruhatár különböző testalkatú hölgyeknek (Y, X, I, A, O alkak)

Lenke ILLÉSSY: Garderobe for ladies of different physiques (Y, X, I, A, O shapes) | 2018, softshell

Fotó: Dr. Kovács Tamás Sándor

– Mindenki iránt, aki bajban van, igen nagy együttérzéssel voltam és vagyok. De számomra nem annyira elviselhetetlen ez a helyzet, mert az én műfajom a magányról, a négy falról, a nyugalomról szól. Ha nyugalom van, csönd van, akkor a gondolatok velem élnek, és ha egészséges vagyok, akkor tudok dolgozni. Tehát én mindig egy elzárt világban élek, és ezért is volt olyan érdekes, hogy most, ezzel a bírálati munkával egyszer csak kinyílt előttem a mai szakmai világ. És igen, újra eszembe jutottak az önként magamra vállalt

bezárkózásaim. Mivel én már negyven éve szövök, azért ebbe már több alkotói korszak is belefér. Fiatalon nagy lendülettel, sokat, nagyon sokat dolgoztam. Most is próbálok nagyon sokat dolgozni, csak hiába tud az ember majdnem mindent a szakmáról, már nem fér bele egy napba annyi minden. De ezt már úgy ötvenéves koromban kezdtem érezni, és akkor úgy gondoltam, hogy ennyi munka után összegezhetném nemcsak a manuális tapasztalataimat, hanem azt az élettapasztalatot, amit addig szereztem. Szóval nagyon nagy, óriási kárpitok alkotására vágytam, körülbelül úgy, mint amilyeneket és ahogy a középkorban alkottak. Azt gondoltam akkor, hogy ötvenéves vagyok, hátha belefér még az életembe egy ilyen nagy sorozat, egy témakörre fölfűzött gondolatsor, amit egyedül tudok szöni. Úgyhogy kigondoltam magamnak – édesapámra és a református családomra való tekintettel –, hogy megszövöm a saját predesztinált életemet, amit tőlük tanultam, amit megtapasztaltam, és amit jónak gondolok. Ezzel a szándékkal álltam neki az említett *Predestinatio* sorozatomnak. Minden darabja egyben önálló mű is, és egy kicsit úgy terveztem, mint a barokk korban a zenészek a kompozícióikat: volt egy nagyon szigorú kánon, azon belül oldották meg a saját zenéjüket. Így találtam ki magamnak egy saját kánont: csak három szín, ugyanazon motívumok használata. Nagyon dogmatikus, nagyon szigorú, szikár kompozíciók, de amikor elkezdtem – először csak tervezni –, rájöttem, hogy minden kifejezhető ezzel az elképzeléssel: bánat, öröm, tapasztalat, összegezés, vélemény; és hát nagyon izgultam, hogy sikerüljön befejezni, de valahogy az égiek segítettek, és 65 éves koromra sikerült, kész lett. És ezek után, ma már képes vagyok könnyed selyemhímzésekbe fogalmazni az erről a korról kialakult véleményemet.



NAGY Fruzsina: Gazdagréti lakótelep ruha (a Keleti Blokk kollekciónak darabja)
Fruzsina NAGY: Gazdagréti housing-estate dress
(piece from the Eastern Bloc collection) | 2020, terv

DVORSZKY Hedvig
művészettörténész

Az NKA Iparművészet Kollégiumának titkára: Bitskey Viktória, az NKA osztályvezetője. A kurátorok névsora 2016–2020 között: elnökök: Sára Ernő tervezőgrafikusművész (2016–2019) és Hefkó Mihály belsőépítész (2020), a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) delegáltjai. Tagok: Minya Mária keramikumművész és Koós Pál formatervező művész, az Emberi Erőforrások Minisztériuma delegáltjai, Lovas Ilona képzőművész és Nagy Judit kárpittervező művész, az MMA delegáltjai, Nagy Márta keramikumművész, Rényi Krisztina grafikusművész, a Magyar Alkotóművészek Országos Egye-

sületének, T. Doromby Mária textiltervező művész, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének delegáltjai. Öt év alatt a kuratórium mintegy 1500 beadott igényt bíralt el, évente körülbelül 300 pályázatot az alábbi altémákban: hagyományos és online támogatás, alkotói támogatás, kiállítás és katalógus, nemzetközi kapcsolatok, alkotói és művésztelepi programok, magyar művészek, együttesek külföldi szereplései, nemzetközi tagdíjak, gyűjteménygyarapítás, eszközbeszerzés, egyedi és meghívásos pályázatok (országos nagyrendezvények, biennálék, triennálék stb.).

Az NKA 25 éves fennállásáról lapunk korábbi számában (2018/8, 12–20.) megemlékeztünk: *Sokféle műfaj, sokféle képesség. Beszélgetés Sára Ernő tervezőgrafikus-művésszel, a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiumának vezetőjével.* Az interjút készítette: Sándor L. István.